

ДИНАМІКА БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ОБОРОНУ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Національна безпека України охоплює широкий спектр стратегічних сфер, які взаємодіють та визначають стабільність країни. Однак, в умовах повномасштабної російсько-української війни економічна та воєнна безпека набувають найбільш значимого характеру. Економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, включаючи видатки на оборону України, адже основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз та сприяти захищеності національно-державних інтересів.

Динаміка видатків на оборону України є ключовим аспектом стратегічного розвитку країни, особливо в умовах сучасних геополітичних та безпекових загроз. Здатність ефективно використовувати ресурси для забезпечення обороноздатності стає стратегічно важливою умовою забезпечення національної безпеки України, тому доцільно розглянути як змінювалась динаміка державних видатків на оборону України (рис. 1, табл. 1) [1].

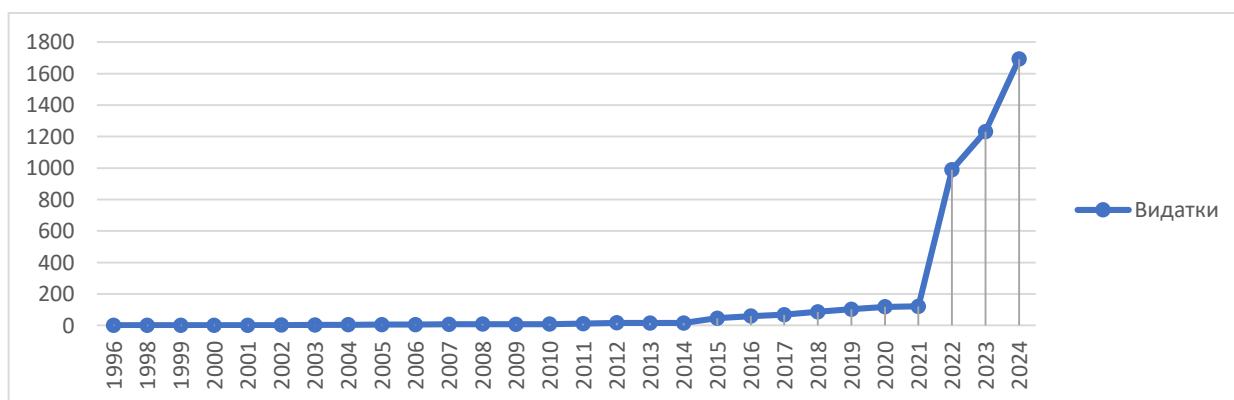

Рис. 1. Динаміка бюджетних видатків на оборону України (1996-2024 рр.)

Динаміка державних видатків, спрямованих на оборону України розглядається з 1996 року (моменту введення в обіг національної грошової

одиниці України - гривні). Згідно з графіком можна стверджувати, що в період з 1996 року по 2014 рік стрімкого збільшення чи скорочення видатків державного бюджету України спрямованого на оборону не було. У 1996 році в бюджеті було закладено 1,4 млрд грн. Впродовж наступних 5 років до 2001 року ця сума суттєво не змінювалась і трималась на рівні близько 2 млрд грн. З 2002 року спостерігається незначне зростання, видатки зросли до показника 2,6 млрд грн, в 2003 – 3,4 млрд грн, 2004 – 4,4 млрд грн, 2005 – 5,3 млрд грн і до 2010 року тенденція поступового зростання видатків тривала, аж поки не досягнула позначки 8,7 млрд грн. У 2011 році на військові витрати заклали 11,5 млрд грн.

Порівнюючи видатки до 2012 року з 2023 роком варто відмітити, що вони склали менше 1% витрат від фактичного стану. Лише з 2012 року державні видатки сягнули 1% від фактичного обсягу 2023 року: 2012 – 16,4 млрд грн, 2013 – 15,3 млрд грн, 2014 – 15,2 млрд грн. Ситуація кардинально змінилась 2014 року з початком російської агресії, окупацією Криму, Луганської та Донецької областей. Рівень видатків Державного бюджету зріс втричі в 2015 році і в порівнянні до наявного стану видатків на оборону (1232,4 млрд грн) склав майже 4%. З 2016 до 2019 року видатки на безпеку продовжували зростати, і перевищили 100 млрд грн. У 2020 році на оборону виділили 118 млрд грн, у 2021 – 121,5 млрд грн. З початком повномасштабної війни на території України видатки Державного бюджету зросли у 8 разів в порівнянні з 2021 роком, а в 2023 більше ніж у 10 разів. В розрізі отриманих висновків більш детально доцільно розглядати динаміку видатків з 2014 року (табл.2) [1,3].

Таблиця 1. Динаміка бюджетних видатків на оборону України (1996-2023 рр.)

Рік	Видатки	Відхилення базового року до 2023 року	
		+, -	%
1	2	3	4
1996	1,4	-1231	0,113599
1998	1,5	-1230,9	0,121714
1999	1,6	-1230,8	0,129828
2000	1,7	-1230,7	0,137942
2001	1,5	-1230,9	0,121714
2002	2	-1230,4	0,162285
2003	3,4	-1229	0,275884
2004	4,4	-1228	0,357027
2005	5,3	-1227,1	0,430055
2006	5,9	-1226,5	0,478741
2007	7,5	-1224,9	0,608569
2008	8,9	-1223,5	0,722168
2009	7,4	-1225	0,600454
2010	8,7	-1223,7	0,70594
2011	11,5	-1220,9	0,933139
2012	16,4	-1216	1,330737
2013	15,3	-1217,1	1,24148
2014	15,2	-1217,2	1,233366
2015	45,8	-1186,6	3,716326
2016	59,4	-1173	4,819864
2017	68,8	-1163,6	5,582603
2018	86,6	-1145,8	7,026939
2019	103	-1129,4	8,357676
2020	118	-1114,4	9,574813
2021	121,5	-1110,9	9,858812
2022	989,5	-242,9	80,29049
2023	1232,4	0	100
2024	1 692,6	460,2	137,34177

Таблиця 2. Зведений бюджет України станом на грудень 2014-2022 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ВВП (млн грн)	1566728	1979458	2383182	2982920	3558706	3974564	4194102	5459574	5191028
Видатки на оборону (млн грн)	15200	45800	59400	68800	86600	103000	118000	121500	989500
% видатків на оборону до ВВП	0,970175	2,313765	2,492466	2,306465	2,433469	2,591479	2,813475	2,225448	19,06173
Доходи (млн грн)	456067,3	652031,0	782748,5	1016788,3	1184278,1	1289779,8	1376661,6	1662242,7	2196273,3
Видатки (млн грн)	523125,7	679871,4	835589,8	1056759,9	1250173,6	1370113,0	1595289,7	1844377,7	3043499,1
% доходів до ВВП (%)	29,11	32,94	32,84	34,09	33,28	32,45	32,82	30,45	42,31
% видатків до ВВП	33,39	34,35	35,06	35,43	35,13	34,47	38,04	33,78	58,63
Дефіцит бюджету до ВВП	-72030,5	-30898,2	-54682,6	-42093,8	-67788,5	-84316,4	-223944,3	-186908,3	-844827,9
Сальдо (дефіцит бюджету) (%)	-4,60	-1,56	-2,29	-1,41	-1,90	-2,12	-5,34	-3,42	-16,27

Згідно з таблицею можна спостерігати динаміку зростання номінального ВВП, зростання видатків державного бюджету з видатками на оборону включно. Стабільно показники видатків перевищують показники доходів зведеного бюджету України, про що свідчить бюджетне сальдо. Згідно з ним найвищий дефіцит державних надходжень спостерігався в 2022 році (-16,27%), 2020 році (5,34%) та 2014 році (-4,6%). Оцінюючи відсоток видатків на оборону до загальної вартості ВВП можна прослідкувати його суттєве збільшення в 2022 році, що зумовлено активними бойовими діями на території України. Для прикладу в 2014 році фінансування оборонно-промислового комплексу оцінювалось на рівні 0,97% від ВВП (до початку воєнних дій на сході України), з 2015 показник зріс до 2,3%, а в 2022 році сягнув

максимального значення в 19% ВВП [3]. І даний показник має тенденцію до зростання, оскільки згідно проекту Державного бюджету України на сектор оборони і безпеки передбачено 1 692,6 млрд грн, що складає 21,6 % ВВП.

У підсумку варто зазначити, що крайні роки свідчать про значуще збільшення обсягів видатків на оборону України. У проекті Державного бюджету України на 2024 рік передбачено видатки на сектор оборони і безпеки в розмірі 21,6% від ВВП, що становить 1 692,6 млрд грн, що на 460,2 млн грн більше ніж в 2023 році [2]. Цей обсяг передбачає 1 542,8 млрд грн коштів загального фонду, 119,8 млрд грн спеціального фонду, у тому числі за рахунок зарахування військового ПДФО до спеціального фонду державного бюджету 96,3 млрд грн та 30 млрд грн державні гарантії. У бюджеті передбачено збільшення фінансування на розвиток оборонно-промислового комплексу у 7 разів до 55,8 млрд грн, а також закупівлю дронів - 48,1 млрд грн.

Список використаних джерел

1. Як змінювалися видатки на оборону за роки незалежності України: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/08/25/infografika/finansy/yak-zminyuvalysya-vydatky-oboronu-roky-nezalezhnosti-ukrayiny>

2. Проект Закону про Державний бюджет України на 2024 рік: веб-сайт. URL:https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82_%D0%94%D0%91%D0%A3_2024.pdf

3. Державний бюджет України: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>